

МІНІСТЕРСТВО ОСВІТИ І НАУКИ УКРАЇНИ
ЗАХІДНОУКРАЇНСЬКИЙ НАЦІОНАЛЬНИЙ УНІВЕРСИТЕТ
ФАКУЛЬТЕТ ЕКОНОМІКИ ТА УПРАВЛІННЯ

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. декана факультету
економіки та управління

Андрій КОЦУР
« 08 » 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

В.о. проректора з науково-педагогічної
роботи

Віктор ОСТРОВЕРХОВ
« 08 » 2023 р.

ЗАТВЕРДЖУЮ

Директор ІНІНОТ

Святослав ПИТЕЛЬ
« 31 » 2023 р.

РОБОЧА ПРОГРАМА

з дисципліни
«ПЕДАГОГІКА»

Ступінь вищої освіти – бакалавр

Галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка

Спеціальність – 015 Професійна освіта (цифрові технології)

Спеціалізація – 015.39 Цифрові технології

Освітньо-професійна програма – Професійна освіта (цифрові технології).
Управління персоналом

Форма навчання	Курс	Семестр	Лекції (год.)	Практ. (год.)	ІРС (год.)	Тренінг, КПІЗ (год.)	СРС (год.)	Разом (год.)	Екзамен (сем.)
Денна	1	1	30	15	3	6	60	120	1
Заочна	1	1	8	4	-	-	108	120	2

Тернопіль – 2023

Робоча програма складена на основі освітньо-професійної програми підготовки бакалаврів галузі знань 01 Освіта/Педагогіка, спеціальності 015 Професійна освіта (цифрові технології), затвердженої Вченою радою ЗУНУ (протокол № 10 від 23 червня 2023 р.).

Робочу програму склала к.пед.н., доцент кафедри освітології і педагогіки **Ольга ГЛАВАЦЬКА**.

Робоча програма затверджена на засіданні кафедри освітології і педагогіки (протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.).

**Завідувач кафедри,
д.пед.н., професор**

Лілія РЕБУХА

Розглянуто та схвалено групою забезпечення спеціальності 015 Професійна освіта (цифрові технології) (протокол № 1 від 28 серпня 2023 р.).

**Голова групи забезпечення спеціальності,
д.пед.н., професор**

Лілія РЕБУХА

**Гарант освітньої програми,
к.геогр.н., доцент**

Зоряна ПУШКАР

**СТРУКТУРА РОБОЧОЇ ПРОГРАМИ НАВЧАЛЬНОЇ ДИСЦИПЛІНИ
«ПЕДАГОГІКА»**

1. Опис дисципліни «Педагогіка»

Дисципліна	Галузь знань, спеціальність, СВО	Характеристика навчальної дисципліни
Кількість кредитів ECTS – 4	галузь знань – 01 Освіта/Педагогіка	Статус дисципліни нормативна Мова навчання українська
Кількість залікових модулів – 3	Спеціальність – 015 Професійна освіта (цифрові технології) Освітньо-професійна програма – Професійна освіта (цифрові технології). Управління персоналом	Рік підготовки: <i>Денна – 1 курс</i> <i>Заочна – 1 курс</i> Семестр: <i>Денна – 1 семестр</i> <i>Заочна – 1 семестр</i>
Кількість змістових модулів – 2	ступінь вищої освіти – бакалавр	Лекції: <i>Денна – 30 год.</i> <i>Заочна – 8 год.</i> Практичні заняття: <i>Денна – 15 год.</i> <i>Заочна – 4 год.</i>
Загальна кількість годин: <i>денна – 120 год., заочна – 120 год.</i>		Самостійна робота: <i>Денна – 66 год. (в тому числі, тренінг – 6 год.)</i> <i>Заочна – 108 год.</i> Індивідуальна робота <i>Денна – 3 год.</i>
Тижневих годин: 8 год., з них аудиторних – 3 год.		Вид підсумкового контролю – екзамен

2. Мета і завдання дисципліни «Педагогіка»

2.1. Мета вивчення дисципліни

Метою викладання навчальної дисципліни «Педагогіка» є комплексне вивчення загальних основ педагогіки; формування стійких уявлень про предмет, завдання, основні категорії педагогіки, її зв'язки з іншими дисциплінами; розкриття ролі педагогічних знань у цілісній системі професійної підготовки; розвиток креативного мислення, високого рівня педагогічної культури.

2.2. Завдання вивчення дисципліни:

- опанування основними поняттями, завданнями та функціями педагогіки;
- засвоєння студентами системи знань принципів, форм, методів виховання і навчання;
- формування цілісного уявлення про процес навчання, його методи та форми

контролю;

- розвиток у студентів педагогічного мислення, здатності до аналітичного осмислення педагогічної дійсності;
- навчання творчих підходів щодо розв'язання нестандартних педагогічних ситуацій та прийняття рішення;
- формування умінь та навичок організації, здійснення та аналізу професійної діяльності;
- сприяння формуванню у студентів основ педагогічної майстерності.

Передумови для вивчення дисципліни

Дисципліна «Педагогіка» передбачає наявність знань із суміжних дисциплін: Українська мова за професійним спрямуванням, Іноземна мова, Філософія, Основи цифрових технологій в сфері освіти.

2.3. Найменування та опис компетентностей, формування яких забезпечує вивчення дисципліни

Вивчення дисципліни забезпечує формування таких спеціальних (фахових) компетентностей:

- Здатність зберігати та примножувати моральні, культурні, наукові цінності і досягнення суспільства на основі розуміння історії та закономірностей розвитку предметної області, її місця у загальній системі знань про природу і суспільство та у розвитку суспільства, техніки і технологій, використовувати різні види та форми рухової активності для активного відпочинку та ведення здорового способу життя (ЗК 02).
- Усвідомлення рівних можливостей та гендерних проблем (ЗК 11).

2.4. Результати навчання

- Володіти інформацією чинних нормативно-правових документів, законодавства, галузевих стандартів професійної діяльності в установах, на виробництвах, організаціях галузі/сфери (відповідно до спеціалізації) (ПР 02).
- Знати основи психології, педагогіки, а також фундаментальних і прикладних наук (відповідно до спеціалізації) на рівні, необхідному для досягнення інших результатів навчання, передбачених стандартом та освітньою програмою (ПР 10).

2.5. Матеріально-технічне забезпечення

Технічні засоби (мультимедійне устаткування, комп'ютери), обладнання, прилади та інструменти (таблиці, дидактичні матеріали).

3. Програма навчальної дисципліни «Педагогіка» ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Тема 1. Педагогіка як наука, її становлення і розвиток

Педагогіка як галузь наукового знання про виховання людини. Основні етапи її розвитку. Об'єкт, предмет педагогіки її головні функції. Методологічні основи педагогіки.

Основні категорії педагогіки. Структура педагогічної науки.

Зв'язок педагогічної науки з іншими науками: філософією, психологією, фізіологією, медициною тощо.

Роль педагогічної підготовки у цілісній системі професійної підготовки і професійної діяльності фахівця дошкільної освіти.

Література: 3; 5; 7; 8; 9; 10; 18; 19; 20; 21; 22; 23.

Тема 2. Самовиховання як вищий етап виховного процесу

Поняття, ознаки, види та структура самовиховання. Воля – провідна функція у самовихованні. Структурна модель самовиховання особистості. Зв'язок між вихованням і самовихованням.

Основні характеристики та методи процесу самопізнання. Методи самопізнання. Основне правило самопізнання. Самооцінка особистості. Види самооцінки і їх значення. Умови об'єктивної самооцінки. Правила формування об'єктивної самооцінки. Фактори, що впливають на формування самооцінки особистості та умови її вдосконалення. Методика самооцінювальної діяльності. Регулятивні операції у процесі самовиховання. Структура процесу саморегуляції. Механізм самоуправління особистості. Методи саморегуляції.

Організація процесу самовиховання. Джерела розвитку самовиховання особистості. Рушійні сили самовиховання. Мотиваційна сфера особистості. Етапи та зміст самовиховання.

Література: 6; 13; 18; 22; 23.

Тема 3. Розвиток, виховання та соціалізація особистості

Сутнісна характеристика особистості та її психологічна структура. Поняття «індивід», «особистість», «індивідуальність» як характеристики людини. Фактори розвитку особистості. Вікова періодизація дитинства за В. Крутецьким. Рушійні сили розвитку особистості. Рівні розвитку дитини за Л. Виготським.

Виховання як фактор розвитку і формування особистості. Виховання як спеціально організований процес. Народна педагогіка про чинники формування особистості, їх особливості та взаємозв'язок.

Суть соціалізації. Механізми соціалізації. Класифікація і загальна характеристика факторів соціалізації: макрофактори, мезофактори, мікрофактори. Роль провідної діяльності у формуванні особистості.

Література: 7; 8; 10; 14; 18; 22; 29; 23.

Тема 4. Логіка і методика науково-педагогічного дослідження

Наукові дослідження – шлях до вирішення проблем педагогіки. Сутність і особливості наукових досліджень у педагогіці. Фундаментальні та прикладні науково-педагогічні дослідження. Організація педагогічного дослідження, його структурні елементи.

Поняття про методи дослідження, їх класифікація. Емпіричні методи дослідження: спостереження, опитування, педагогічний експеримент, вивчення продуктів діяльності особистості, узагальнення незалежних характеристик, соціометрія, тестування та ін. Теоретичні методи дослідження: аналіз, синтез, індукція, дедукція, порівняння, класифікація, узагальнення та ін.

Література: 7; 8; 10; 18; 22; 23.

Тема 5. Характеристика педагогічного процесу

Педагогічний процес як система. Цілісність педагогічного процесу. Закономірності педагогічного процесу. Етапи педагогічного процесу. Суть і напрями нововведень. Оптимізація педагогічної системи. Шляхи підвищення ефективності

педагогічного процесу в сучасній школі.

Література: 1; 5; 7; 8; 10; 12; 18; 19; 20; 22; 23.

Тема 6. Педагог як суб'єкт педагогічного процесу

Загальна характеристика педагогічної професії: виникнення, становлення своєрідність і перспективи розвитку.

Сутність, структура, функції, види, особливості педагогічної діяльності. Психолого-педагогічні вимоги до особистості педагога, його права та обов'язки. Професійні та особистісні якості педагога.

Попередження професійного вигорання педагога. Творчий потенціал як фактор антивигорання. Методичні рекомендації щодо попередження професійного вигорання.

Література: 1; 2; 3; 4; 5; 7; 8; 10; 12; 18; 19; 20; 23.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Тема 7. Предмет і завдання дидактики. Суть процесу навчання

Поняття дидактики та її завдання. Основні категорії дидактики: процес навчання, викладання, учіння, зміст освіти, методи навчання, форми організації навчання та ін.

Сутність процесу навчання, його методологічна основа. Двосторонній характер процесу навчання. Викладання і учіння як складові процесу навчання. Функції процесу навчання: освітня, виховна, розвиваюча; їх взаємозв'язок.

Структура процесу навчання. Структура діяльності вчителя у процесі навчання: планування, організація навчальних дій, стимулювання, поточний контроль, регулювання діяльності, аналіз результатів. Психолого-педагогічні основи діяльності учнів в процесі навчання під керівництвом учителя та під час самостійної роботи.

Діяльність учителя і учня в різних видах навчання.

Література: 1; 4; 5; 8; 11; 17; 19; 20; 23.

Тема 8. Закономірності та принципи навчання

Поняття про закони та закономірності навчання. Зовнішні та внутрішні закономірності процесу навчання. Характеристика загальних закономірностей навчання. Принципи навчання як категорія дидактики. Характеристика принципів навчання. Науковість навчання. Систематичність і послідовність у навчанні. Доступність навчання. Зв'язок навчання з життям і практикою. Свідомість і активність учнів у навчанні. Наочність навчання. Ґрунтовність і міцність засвоєння знань, умінь і навичок. Індивідуальний і диференційований підхід у навчанні. Емоційність навчання. Правила навчання.

Дидактичні принципи та їх класифікація. Характеристика системи принципів навчання. Нетрадиційні принципи навчання. Реалізація принципів у навчально-виховному процесі школи. Народна педагогіка про принципи навчання.

Література: 1; 5; 7; 8; 10; 12; 18; 20; 22; 23.

Тема 9. Методи і засоби навчання

Поняття про методи навчання. Двобічний характер методів навчання. Метод і прийом навчання. Методи і засоби навчання. Різноманітні підходи до класифікації методів навчання в сучасній дидактиці.

Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності: словесні,

наочні, практичні, індуктивні і дедуктивні, репродуктивні і проблемно-пошукові та ін.

Методи стимулювання навчально-пізнавальної діяльності: змагання, пізнавальні ігри, заохочення, покарання, роз'яснення суспільної та індивідуальної значимості навчання, пред'явлення навчальних вимог та ін.

Методи контролю і самоконтролю в навчанні: усний і письмовий контроль, дидактичне тестування, програмований контроль, спостереження, самоперевірка та ін.

Поняття про технологію навчання. Основні компоненти технології навчання. Технології навчання в сучасній школі.

Література: 1; 5; 7; 8; 10; 12; 18; 19; 20; 22.

Тема 10. Форми організації навчання

Поняття про форми організації навчання та форми навчання. Класифікація форм організації навчання. Форми організації навчання.

Урок як цілісна система. Зв'язок уроку з іншими формами навчання. Типологія і структура уроку. Нестандартні уроки. Організація навчальної діяльності учнів на уроці. Основні вимоги до уроку.

Підготовка учителя до уроку. Тематичне і поурочне планування. Аналіз та самооцінка уроку. Проблема підвищення ефективності уроку в сучасній школі.

Позаурочні форми організації навчання: семінарські заняття, практикуми, факультативні заняття, навчальні екскурсії, додаткові групові та індивідуальні заняття, предметні гуртки, домашня навчальна робота.

Література: 1; 5; 7; 8; 10; 12; 18; 19; 20; 22.

Тема 11. Контроль у процесі навчання

Суть контролю навчання як дидактичного поняття. Види контролю: попередній, поточний, тематичний, періодичний, підсумковий. Форми і методи контролю, їх характеристика. Оцінювання та облік результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів. Критерії оцінювання навчальних досягнень учнів у системі загальної середньої освіти.

Література: 1; 2; 4; 7; 8; 16; 17; 18; 19; 20; 22.

Тема 12. Виховання в цілісному педагогічному процесі

Сутність процесу виховання. Двосторонній характер процесу виховання. Особливості процесу виховання. Структура процесу виховання та характеристика його складових.

Характеристика закономірностей виховання.

Особливості і специфіка принципів виховання. Основні принципи виховання: гуманізму, демократизму, природовідповідності, культуровідповідності, індивідуалізації, опори на позитивне, пріоритету загальнолюдських цінностей, взаємозв'язку виховання з життям, практикою, єдність і взаємозв'язок виховних впливів.

Література: 4; 7; 8; 15; 18; 19; 20; 22; 23.

Тема 13. Зміст процесу виховання

Поняття про зміст виховання, його особливості в національній школі.

Розумове виховання школярів: завдання, зміст, шляхи здійснення. Формування основ наукового світогляду – мета розумового виховання. Методика виявлення рівня сформованості світогляду учнів.

Трудове виховання. Види трудової діяльності учнів. Система трудового виховання в школі. Завдання профорієнтаційної роботи з учнями, її компоненти, етапи.

Естетичне виховання школярів. В.О. Сухомлинський про естетичне виховання засобами природи й мистецтва. Завдання, зміст і засоби естетичного виховання. Екологічне виховання.

Фізичне виховання: завдання, зміст, форми та засоби. Моральне виховання школярів: завдання, зміст. Громадянське виховання.

Правове виховання. Робота з профілактики правопорушень серед неповнолітніх.

Статеве виховання і підготовка до сімейного життя. Завдання та зміст статевого виховання. Роль сім'ї у статевому вихованні дітей. Форми роботи школи та сім'ї з питань статевого виховання школярів.

Народна педагогіка про зміст виховання. Використання народних традицій у виховному процесі національної школи.

Література: 4; 7; 8; 15; 18; 19; 20; 22; 23.

Тема 14. Загальні методи виховання

Поняття про сутність методів, прийомів і засобів виховання. Умови, що визначають вибір методів, засобів і прийомів виховання. Класифікація методів виховання.

Методи формування свідомості особистості (бесіда, лекція, диспут, дискусія, переконання, навіювання, приклад). Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки (привчання, тренування, педагогічна вимога, громадська думка, створення виховуючих ситуацій). Методи стимулювання діяльності і поведінки (гра, змагання, заохочення, покарання).

Система засобів виховання. Засоби всебічного розвитку особистості. Взаємозв'язок методів і засобів виховання.

Література: 4; 7; 8; 15; 18; 19; 20; 22; 23.

Тема 15. Форми організації процесу виховання

Поняття про форми організації процесу виховання, їх класифікація. Індивідуальні, групові, колективні та масові форми організації процесу виховання. Організація і проведення виховної справи.

Учнівський колектив і його роль у формуванні особистості. Стадії і перспективи розвитку дитячого колективу. Колектив і особистість. Педагогічне керівництво колективом.

Взаємодія школи, сім'ї та громадськості у справі виховання.

Література: 4; 7; 8; 15; 18; 19; 20; 22; 23.

4. Структура вивчення дисципліни «Педагогіка» денна/заочна форма навчання

	<i>Кількість годин</i>										Тренінги, КПЗ	Контрольні заходи
	Лекції		Практичні заняття		Самостійна робота		ІРС					
Назва теми	ДФН	ЗФН	ДФН	ЗФН	ДФН	ЗФН	ДФН	ЗФН	ДФН	ЗФН		
Змістовий модуль 1. Загальні основи педагогіки												

Тема 1. Педагогіка як наука, її становлення і розвиток	2	1	1	-	4	7	-	-	1	Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 2. Самовиховання як вищий етап виховного процесу	6	1	1	1	4	7	1	-	1	Презентації результатів виконаних завдань
Тема 3. Розвиток, виховання та соціалізація особистості	2	-	1	-	4	7	-	-		Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 4. Логіка і методика науково-педагогічного дослідження	2	1	1	-	4	7	-	-		Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 5. Характеристика педагогічного процесу	1	1	1	1	4	7	-	-		Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 6. Педагог як суб'єкт педагогічного процесу	1	-	1	-	4	7	-	-		Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Змістовий модуль 2. Теоретичні основи навчання і виховання										
Тема 7. Предмет і завдання дидактики. Суть процесу навчання	2	1	1	-	4	7	1	-	1	Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 8. Закономірності та принципи навчання	2	-	1	1	4	7	-	-	1	Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 9. Методи і засоби навчання	2	1	1	-	4	7	-	-		Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 10. Форми організації навчання	1	-	1	-	4	7	-	-		Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 11. Контроль у процесі навчання	1	-	-	-	4	7	-	-		Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань

Тема 12. Виховання в цілісному педагогічному процесі	2	1	1	1	4	7	-	-	1	Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 13. Зміст процесу виховання	2	-	1	-	4	8	-	-	1	Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 14. Загальні методи виховання	2	1	1	-	4	8	1	-		Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Тема 15. Форми організації процесу виховання	2	-	1	-	4	8	-	-		Тести, вправи, презентації результатів виконаних завдань
Разом	30	8	15	4	60	108	3	-	6	
Підсумковий контроль	Екзамен									

5. Тематика практичних занять

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 1. ЗАГАЛЬНІ ОСНОВИ ПЕДАГОГІКИ

Практичне заняття 1. Педагогіка як наука, її становлення і розвиток

Мета: сформувані наукове уявлення про предмет, завдання, основні категорії загальної педагогіки, її зв'язки з іншими дисциплінами.

Запитання для обговорення:

1. Розкрийте сутність поняття «педагогіка» та основні етапи її розвитку.
2. Дайте визначення і розкрийте суть основних категорій педагогіки.
3. Назвіть завдання, які висуваються перед сучасною педагогічною наукою?
4. Висвітліть структуру педагогічної науки.
5. Виявіть зв'язок між вихованням, освітою та навчанням.
6. Обґрунтуйте зв'язок педагогічної науки з іншими науками.
7. Проаналізуйте «кодекс лицарської честі» запорізьких козаків. Зробіть висновки.
8. Користуючись творчою спадщиною педагогів минулого, з'ясуйте значення педагогічної науки у розв'язанні виховних завдань.

Література: 3; 5; 7; 8; 9; 10; 18; 19; 20; 21; 22; 23.

Практичне заняття 2. Самовиховання як вищий етап виховного процесу

Мета: опанувати знання щодо самовиховання як вищого етапу виховного процесу; забезпечити усвідомлення необхідності самовдосконалення своєї особистості; розвинути здатність до самопізнання, самооцінки та саморегуляції; сформувані вміння

та навички організації процесу самовиховання.

Запитання для обговорення:

1. Чи існує зв'язок між вихованням і самовихованням? Обґрунтуйте відповідь.
2. Яке місце займає самовиховання у Вашому житті?
4. Яким Ви себе бачите в майбутньому житті?
5. У чому полягає значення соціальних норм у житті людини?
6. Якими, на Вашу думку, нестандартними шляхами можна підвищити ефективність процесу самовиховання?
7. Обґрунтуйте умови успішного самовиховання.
8. Якими, на Вашу думку, нестандартними шляхами можна підвищити ефективність процесу самовиховання?
9. Які протиріччя виникають у процесі самовиховання?
10. Що спонукає людину до самовиховання?
11. Охарактеризуйте етапи самовиховання.
12. Прослідкуйте на основі вивчення автобіографічної літератури процес самовиховання у житті та діяльності видатних людей. Проаналізуйте життєвий шлях успішних людей. Обґрунтуйте власну позицію щодо вказаних Вами показників успіху.
13. Назвіть і обґрунтуйте стимули самовиховання визначені В. Сухомлинським. Якими стимулами керуєтесь Ви в процесі самовиховання.
14. Згідно основних напрямів змісту виховання опишіть зміст самовиховання.
15. Складіть модель процесу самовиховання.
16. Напишіть творчу роботу на тему: «Як я готую себе до майбутньої професійної діяльності?».

Література: 6; 13; 18; 22; 23.

Практичне заняття 3. Розвиток, виховання та соціалізація особистості

Мета: засвоїти знання щодо розвитку людини, впливу виховання на розвиток особистості, особливості соціалізації на різних етапах розвитку особистості.

Запитання для обговорення:

1. Розкрийте зміст понять «людина», «індивід», «особистість».
2. У чому виявляється єдність і відмінність процесів розвитку і формування особистості?
3. Якими факторами зумовлюється розвиток особистості?
4. Що таке спадковість? Яка її роль, місце і значення у розвитку особистості?
5. Що необхідно розуміти під середовищем? Як впливає середовище на розвиток особистості?
6. Визначте негативні фактори впливу середовища на розвиток і формування особистості.
7. Розкрийте значення виховання у формуванні і розвитку особистості.
8. Яке значення має активність особистості у власному розвитку?

Література: 7; 8; 10; 14; 18; 22; 23.

Практичне заняття 4. Логіка і методика науково-педагогічного дослідження

Мета: засвоїти знання щодо поняття, логіки і методики науково-педагогічного дослідження.

Запитання для обговорення:

1. Чому для розвитку педагогічної науки необхідне здійснення наукових

досліджень?

2. Розкрийте відмінності між фундаментальними і прикладними науково-педагогічними дослідженнями.

3. Назвіть основні етапи науково-педагогічного дослідження.

4. Охарактеризуйте емпіричні та теоретичні методи науково-педагогічного дослідження.

5. Складіть анкету на самостійно визначену тему, відповідно до спеціальності, проаналізуйте її дані і результати зобразіть у вигляді таблиці.

6. До самостійно визначеної теми наукового дослідження, відповідно до спеціальності, скласти план.

7. До самостійно визначеної теми наукового дослідження, відповідно до спеціальності, визначіть об'єкт, предмет, мету та завдання дослідження.

8. Напишіть тези на тему, відповідно до обраної Вами спеціальності.

Література: 7; 8; 10; 18; 22; 23.

Практичне заняття 5. Характеристика педагогічного процесу

Мета: опанувати знання щодо сутності поняття педагогічного процесу.

Запитання для обговорення:

1. Назвіть основні цілі, завдання педагогічного процесу.

2. Охарактеризуйте структуру педагогічного процесу, його суперечності та рушійні сили.

3. Висвітліть закономірності та принципи педагогічного процесу.

4. Обґрунтуйте взаємовідносини учасників педагогічного процесу.

5. Проаналізуйте форми взаємозв'язку школи з громадськістю.

6. Назвіть основні напрями спільної діяльності школи, сім'ї та громадськості у вихованні дітей.

Література: 1; 5; 7; 8; 10; 12; 18; 19; 20; 22; 23.

Практичне заняття 6. Педагог як суб'єкт педагогічного процесу

Мета: ознайомити студентів із професійною діяльністю педагогів як суб'єктів педагогічного процесу.

Запитання для обговорення:

1. Розкрийте основні функції вчителя.

2. Назвіть вимоги, що висуваються до педагога на сучасному етапі.

3. Що позначає поняття «педагогічна майстерність»? Визначте елементи педагогічної майстерності.

4. Проаналізуйте вплив педагога на формування вашої особистості.

5. Напишіть твір-роздум на тему: «Мій ідеал учителя».

6. Обґрунтуйте твердження: «Педагог – не професія, а особисте покликання людини».

Література: 1; 2; 3; 4; 5; 7; 8; 10; 12; 16; 18; 19; 20; 22; 23.

ЗМІСТОВИЙ МОДУЛЬ 2. ТЕОРЕТИЧНІ ОСНОВИ НАВЧАННЯ І ВИХОВАННЯ

Практичне заняття 7. Предмет і завдання дидактики. Суть процесу навчання

Мета: поглибити знання щодо предмету та завдань дидактики; ознайомити із закономірностями, принципами та сутністю процесу навчання.

Запитання для обговорення

1. Охарактеризуйте предмет, завдання та категорії дидактики.
  2. У чому сутність сучасної дидактичної системи?
  3. Розкрийте поняття «процес навчання». У чому полягає суть двостороннього характеру процесу навчання?
  4. Визначте та охарактеризуйте структурні компоненти процесу навчання.
  5. На яких мотивах має ґрунтуватися пізнавальна діяльність у процесі навчання?
  6. У чому ви бачите подібність і відмінність процесів наукового пізнання і навчання?
  7. Назвіть функції процесу навчання, поясніть зв'язок між ними.
  8. Розкрийте структуру діяльності вчителя у процесі навчання.
  9. Розкрийте структуру діяльності учня під керівництвом учителя та у процесі самостійної роботи.
  10. У чому полягає сутність пояснювально-ілюстративного, проблемного та програмованого навчання?
  11. Визначте дії вчителя та учнів у різних видах навчання.
- Література:* 1; 4; 5; 7; 8; 10; 12; 18; 19; 20; 22; 23.

Практичне заняття 8. Закономірності та принципи навчання

Мета: ознайомити студентів із закономірностями та принципами навчання.

Запитання для обговорення:

1. Охарактеризуйте найважливіші закономірності навчання.
2. Що таке принципи навчання? У чому виявляється їх зв'язок із закономірностями навчання?
3. Що таке правила навчання? У чому виявляється їх зв'язок із принципами навчання.
4. У чому полягає сутність принципів науковості, систематичності і послідовності, свідомості, активності і самостійності, наочності, ґрунтовності, емоційності, зв'язку навчання з життям та ін. Які правила їх реалізації?
5. У чому полягає значення знання закономірностей і принципів навчання для педагога?

Література: 1; 5; 7; 8; 10; 12; 18; 19; 20; 22; 23.

Практичне заняття 9. Методи і засоби навчання

Мета: систематизувати знання студентів щодо методів та засобів навчання.

Запитання для обговорення:

1. Що називають методами навчання?
2. Як співвідносяться поняття «метод», «прийом» і «засіб» навчання?
3. Що таке класифікація методів навчання? Назвіть основні підходи до класифікації методів навчання.
4. Які методи відносять до методів організації та здійснення навчально-пізнавальної діяльності?
5. У чому полягають переваги і недоліки словесних методів навчання? Яке місце вони посідають у сучасній школі?
6. У чому цінність і особливості використання наочних методів навчання?
7. У якому взаємозв'язку перебувають практичні методи навчання із словесними і наочними?

8. Які методи використовують для стимулювання і мотивації навчально-пізнавальної діяльності?
9. Охарактеризуйте специфіку методів контролю і самоконтролю у навчанні.
10. Від яких умов залежить ефективне використання методів навчання?
11. Розробіть тематику диспутів, вебінарів, дискусій при вивченні дисципліни, відповідно до спеціальності.

Література: 1; 5; 7; 8; 10; 12; 18; 19; 20; 22; 23.

Практичне заняття 10. Форми організації навчання

Мета: ознайомити студентів із особливостями форм організації навчання.

Запитання для обговорення:

1. Що розуміють під поняттям «форми організації навчання»?
2. Поясніть відмінність між поняттями «форми організації навчання» і «форми навчання».
3. Які форми організації навчання відомі в історії дидактики? Визначте їх переваги і недоліки.
4. Назвіть характерні ознаки уроку.
5. Чому урок є основною формою організації навчання у сучасній школі?
6. Визначте типи уроків та розкрийте їх структуру.
7. Які вимоги висувуються до уроку?
8. Визначте основні компоненти технології підготовки вчителя до уроку.
9. Які форми організації навчання відносять до позаурочних. Розкрийте їх особливості.

Література: 1; 5; 7; 8; 10; 12; 18; 19; 20; 22; 23.

Практичне заняття 11. Контроль у процесі навчання

Мета: ознайомити студентів із особливостями контролю у процесі навчання.

Запитання для обговорення:

1. Обґрунтуйте поняття, мету та принципи контролю у освітньому процесі.
2. Назвіть вимоги до контролю.
2. Висвітліть функції, види, форми і методи контролю.
3. Яким чином здійснюється оцінювання навчальних досягнень школярів.

Література: 1; 2; 4; 7; 8; 16; 17; 18; 19; 20; 22; 23.

Практичне заняття 12. Виховання в цілісному педагогічному процесі

Мета: ознайомити студентів із особливостями процесу виховання.

Запитання для обговорення:

1. Охарактеризуйте суть і особливості процесу виховання.
2. Обґрунтуйте наукові підходи до трактування сутності процесу виховання.
3. Проаналізуйте етапи виховного процесу.
4. Висвітліть поняття, особливості та методи діагностики вихованості школярів.
5. Назвіть принципи виховання.
6. Від яких факторів залежить ефективність педагогічного керівництва колективом?
7. Охарактеризуйте стадії розвитку колективу. Яку роль відіграє колектив у формуванні особистості?

Література: 4; 7; 8; 15; 18; 19; 20; 22; 23.

Практичне заняття 13. Зміст процесу виховання

Мета: ознайомити студентів із змістом процесу виховання.

Запитання для обговорення:

1. Сформулюйте завдання морального виховання.
2. Розкрийте зміст, форми і методи морального виховання.
3. Назвіть основні завдання естетичного виховання. Які особливості естетичного виховання дітей різних вікових груп?
4. Розкрийте зміст, форми і методи трудового виховання.
5. Визначте основні етапи здійснення профорієнтаційної роботи серед школярів.
6. Розкрийте сутність понять: фізичний розвиток і фізичне виховання.
7. Визначте особливості фізичного виховання школярів у процесі навчальних занять та позакласній роботі.
8. Розкрийте зміст, завдання і методи екологічного виховання.
9. Назвіть основні завдання статевого виховання. Які фактори зумовлюють актуалізацію питань статевого виховання? Назвіть особливості статевого виховання дітей різних вікових груп.

Література: 4; 7; 8; 15; 18; 19; 20; 22; 23.

Практичне заняття 14. Загальні методи виховання

Мета: систематизувати знання студентів щодо методів та засобів виховання.

Запитання для обговорення:

1. Обґрунтуйте поняття «методи виховання», «засоби виховання».
3. У чому ви вбачаєте зв'язок між методами і прийомами виховання? Наведіть приклади.
4. Назвіть класифікації методів виховання.
5. Які методи належать до групи методів формування свідомості особистості? Розкрийте їх сутність.
6. У чому полягає відмінність між диспутом і дискусією?
7. Розкрийте значення методу прикладу у вихованні особистості.
8. Охарактеризуйте методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки.
9. Які методи використовують для стимулювання діяльності і поведінки вихованців?
10. З'ясуйте правила використання методів заохочення і покарання.
11. Які умови визначають вибір методів виховання?

Література: 4; 7; 8; 15; 18; 19; 20; 22; 23.

Практичне заняття 15. Форми організації процесу виховання

Мета: систематизувати знання студентів щодо форм організації процесу виховання.

Запитання для обговорення:

1. Обґрунтуйте сутність позакласної і позашкільної виховної роботи.
2. Узагальніть поняття про форми виховання.
3. Дайте характеристику окремих форм виховної роботи.
4. Висвітліть форми спільної роботи школи і сім'ї.
5. Визначте форми і методи роботи вчителя, класного керівника з батьками учнів.

6. Розкрийте зміст і методику підготовки та проведення окремих форм роботи класного керівника з батьками учнів.

7. Назвіть і охарактеризуйте методи вивчення сім'ї.

Література: 4; 7; 8; 15; 18; 19; 20; 22; 23.

1. КОМПЛЕКСНЕ ПРАКТИЧНЕ ІНДИВІДУАЛЬНЕ ЗАВДАННЯ

Метою комплексного практичного індивідуального завдання (КПЗ) є самостійне вивчення частини програмного матеріалу, систематизація, поглиблення, узагальнення, закріплення та практичне застосування знань студентами з дисципліни та розвиток навичок самостійного пошуку та опрацювання літературних і статистичних джерел, вироблення особистого ставлення до сучасних управлінських та етичних проблем. КПЗ є завершальною стадією теоретичної та практичної роботи з дисципліни та виконується із застосуванням знань, умінь і навичок, отриманих у процесі лекційних та практичних занять і охоплює зміст навчальної дисципліни загалом.

Комплексне практичне індивідуальне завдання (КПЗ) з дисципліни «Педагогіка» є формою наскрізних практичних завдань, виконання яких потребує засвоєння змісту конкретних тем з дисципліни та отримання навичок використання набутих знань шляхом проведення певних завдань.

Індивідуальні завдання виконує кожен студент шляхом підготовки творчої роботи у вигляді реферату згідно із рекомендованим переліком тем. Реферат – це завершена теоретична робота з конкретної проблематики (теми) в межах навчальної програми курсу. Обсяг реферату – 10 сторінок (формат А4). Індивідуальна робота виконується студентом самостійно при консультуванні викладачем. КПЗ оформляється за стандартним зразком і подається викладачу за два тижні до екзамену. Можливий захист практичного індивідуального завдання шляхом усного звіту студента з підготовкою та оформлення презентацій з навчальної дисципліни «Педагогіка».

ТЕМАТИКА

КОМПЛЕКСНИХ ПРАКТИЧНИХ ІНДИВІДУАЛЬНИХ ЗАВДАНЬ

1. Становлення і розвиток педагогіки як науки.
2. Предмет, завдання та основні категорії педагогіки.
3. Система педагогічних наук.
4. Зв'язок педагогіки з іншими науками.
5. Етапи науково-педагогічного дослідження.
6. Методи науково-педагогічного дослідження.
7. Основні принципи побудови системи освіти в Україні.
8. Структура системи освіти в Україні.
9. Поняття про особистість, її розвиток та формування.
10. Роль спадковості, середовища і виховання у формуванні особистості.
11. Періодизація дитячого віку.
12. Акселерація і ретрадація: причини та проблеми.
13. Вікові особливості дітей шкільного віку.
14. Врахування індивідуальних особливостей дитини у педагогічному процесі.
15. Предмет, завдання та категорії дидактики.
16. Основні дидактичні концепції.
17. Структура процесу навчання.
18. Структура діяльності вчителя у процесі навчання.

19. Функції процесу навчання.
20. Діяльність учителя і учня у різних видах навчання.
21. Закономірності навчання, їх характеристика.
22. Принципи навчання, їх характеристика.
23. Загальна характеристика змісту освіти.
24. Теорії формування змісту освіти.
25. Державні стандарти освіти.
26. Основні джерела змісту освіти: навчальний план, навчальна програма, підручники, навчальні посібники.
27. Структура процесу засвоєння знань.
28. Структура процесу формування навичок і вмінь.
29. Методи навчання та їх класифікація.
30. Методи організації і здійснення навчально-пізнавальної діяльності.
31. Методи стимулювання навчально-пізнавальної діяльності.
32. Методи контролю і самоконтролю в навчанні.
33. Умови, що визначають вибір методів навчання.
34. Форми організації навчання та їх розвиток у дидактиці.
35. Типологія уроків, їх структура.
36. Вимоги до уроку.
37. Підготовка вчителя до уроку.
38. Позаурочні форми організації навчання.
39. Поняття діагностики навчання. Функції і принципи діагностування.
40. Види, форми та методи контролю у навчанні.
41. Оцінювання результатів навчально-пізнавальної діяльності учнів.
42. Сутність і особливості процесу виховання.
43. Структура процесу виховання.
44. Закономірності виховання та їх характеристика.
45. Принципи виховання та їх характеристика.
46. Методи виховання та їх класифікація.
47. Методи формування свідомості особистості.
48. Методи організації діяльності і формування досвіду суспільної поведінки.
49. Методи стимулювання діяльності і поведінки.
50. Шляхи підвищення ефективності організації освітньої діяльності учнів в сучасній школі.
51. Умови, що визначають вибір методів виховання.
52. Форми виховання, їх характеристика.
53. Організація виховної справи.
54. Сутність, завдання, зміст і методи розумового виховання.
55. Сутність, завдання, зміст і методи морального виховання.
56. Сутність, завдання, зміст і методи естетичного виховання.
57. Сутність, завдання, зміст і методи трудового виховання.
58. Професійна орієнтація учнів: сутність та завдання.
59. Сутність, завдання, зміст і методи фізичного виховання.
60. Сутність, завдання, зміст і методи екологічного виховання.
61. Сутність, завдання, зміст і методи статевого виховання.
62. Поняття про колектив, його ознаки, функції та види.
63. Стадії розвитку колективу.

64. Педагогічне керівництво колективом.
65. Форми і методи роботи вчителя, класного керівника з батьками учнів.
66. Діяльність педагогів у формуванні педагогічної культури батьків.
67. Залучення громадськості до виховання дітей.
68. Структура органів управління освітою та їх діяльність.
69. Інспектування закладів освіти.
70. Управління закладом освіти.
71. Методична робота в закладі освіти.
72. Учитель сучасної школи, його функції.
73. Вимоги до особистості вчителя.
74. Педагогічна майстерність та її елементи.
75. Атестація педагогічних кадрів.
76. Характеристика освітньої системи у США.
77. Характеристика освітньої системи у Великобританії.
78. Характеристика освітньої системи у Німеччині.
79. Характеристика освітньої системи у Франції.
80. Характеристика освітньої системи в Японії.
81. Модель школи майбутнього.
82. Попередження професійного вигорання фахівця.
83. Творчий потенціал як фактор антивигорання.
84. Методичні рекомендації щодо попередження професійного вигорання.

7. Самостійна робота

№ з/п	Тематика	К-сть годин	
		ДФН	ЗФН
1.	Тема 1. Педагогіка як наука, її становлення і розвиток	4	7
2.	Тема 2. Самовиховання як вищий етап виховного процесу	4	7
3.	Тема 3. Розвиток, виховання та соціалізація особистості	4	7
4.	Тема 4. Логіка і методика науково-педагогічного дослідження	4	7
5.	Тема 5. Характеристика педагогічного процесу	4	7
6.	Тема 6. Педагог як суб'єкт педагогічного процесу	4	7
7.	Тема 7. Предмет і завдання дидактики. Суть процесу навчання	4	7
8.	Тема 8. Закономірності та принципи навчання	4	7
9.	Тема 9. Методи і засоби навчання	4	7
10.	Тема 10. Форми організації навчання	4	7
11.	Тема 11. Контроль у процесі навчання	4	7
12.	Тема 12. Виховання в цілісному педагогічному процесі	4	7
13.	Тема 13. Зміст процесу виховання	4	8
14.	Тема 14. Загальні методи виховання	4	8
15.	Тема 15. Форми організації процесу виховання	4	8
РАЗОМ		60	108

8. Тренінг з дисципліни «Педагогіка»

Тренінг		
1.	Підготовка дослідницьких проєктів і презентація результатів у вигляді мультимедійних презентацій.	3
2.	Підготовка дискусії за обраною темою. Пошук аргументів, доведення та спростування тез. Техніка і тактика аргументування. Мистецтво аргументації. Стратегія і структура дискусії у типових академічних і професійних ситуаціях.	3
Разом		6

9. Засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання

У процесі вивчення дисципліни «Педагогіка» використовуються наступні засоби оцінювання та методи демонстрування результатів навчання:

- розв'язування тестових завдань;
- завдання на конструювання оптимального набору понять і категорій власного дослідження;
- поточне опитування;
- вирішення проблемних запитань;
- презентації результатів виконаних завдань та досліджень;
- аналітичні звіти, реферати;
- екзамен.

10. Критерії, форми поточного та підсумкового контролю

Підсумковий бал (за 100-бальною шкалою) з дисципліни «Педагогіка» визначається як середньозважена величина, відповідно до питомої ваги кожної складової екзаменаційного кредиту.

Заліковий модуль 1	Заліковий модуль 2	Заліковий модуль 3	Екзамен	Всього
20 %	20 %	20 %	40 %	100%
Усне опитування під час занять – 5 балів за тему – макс. 30 балів. 2. Модульна контрольна робота (теми 1-6) – макс. 70 балів.	1. Усне опитування під час занять – 5 балів за тему – макс. 45 балів. 1. Модульна контрольна робота (теми 7-15) – макс. 55 балів.	1. Підготовка КПІЗ – макс. 40 балів. 2. Захист КПІЗ – макс. 40 балів. Участь у тренінгах – макс. 20 балів.	Тестові завдання (15 тестів по 4б. за тест) – макс. 60 балів. Пит. 1 – макс. 20 балів. 1. Пит. 2 – макс. 20 балів.	

ШКАЛА ОЦІНЮВАННЯ

<i>За шкалою університету</i>	<i>За національною шкалою</i>	<i>За шкалою ECTS</i>
90-100	Відмінно	A (відмінно)

85-89	Добре	В (дуже добре)
75-84		С (добре)
65-74	Задовільно	Д (задовільно)
60-64		Е (достатньо)
35-58	Незадовільно	FX (незадовільно з можливістю повторного складання)
1-34		F (незадовільно з обов'язковим повторним курсом)

11. Інструменти, обладнання та програмне забезпечення, використання яких передбачає навчальна дисципліна

<i>№ з/п</i>	<i>Найменування</i>	<i>Номер теми</i>
1.	Мультимедійний проектор EpsonEB- 505 (1 шт.), рік виготовлення 2018, рік ведення в експлуатацію 2019 Екран проєкційний BRYAN 2:1,5 (1шт.)	1-15
2.	Ноутбук (Базове програмне забезпечення: ОС Windows 10 – згідно ліцензії Microsoft IT Academy та Microsoft DreamSpark for Students; Програмне забезпечення базових інформаційних технологій: MS Office, телекомунікаційне програмне забезпечення (Internet Explorer, Opera, Google Chrome, Firefox).	1-15
3.	Фліпчарт	1-15

РЕКОМЕНДОВАНІ ДЖЕРЕЛА ІНФОРМАЦІЇ

1. Андросюк В.М. Педагогічний менеджмент і психодидактика: навч. посібник. Тернопільський національний економічний ун-т. Т. : Економічна думка, 2018. 216 с.

2. Бобровський М.В., Горбачов С.І., Заплотинська О.О. Рекомендації до побудови внутрішньої системи забезпечення якості освіти у закладі загальної середньої освіти. Київ, Державна служба якості освіти, 2019. 240 с.

3. Березюк О. С., Власенко О. М. Дидактика: теорія і практика: навч.-метод. посіб. Житомир : ЖДУ ім. Івана Франка, 2017. 211 с.

4. Вагнер Т., Дінтерсміт Т. Мистецтво навчати. Як підготувати дитину до реального життя / пер. з англ. Н. Борис. 2-ге вид. Київ : Наш формат, 2018. 312 с.

5. Варій М. Й., Ортинський В. Л. Основи психології і педагогіки : підручник. Львів : Вид-во Львівської політехніки, 2017. 548 с.

6. Главацька О.Л. Основи самовиховання особистості: навчально-методичний посібник. Київ : Кондор, 2012. 206 с.

7. Зайченко І. В. Педагогіка : підруч. 3-тє вид., перероб. та доп. Київ : Ліра-К, 2016. 608 с.

8. Каменєва Т. М. Теоретичні основи навчання: навч.-метод. посіб. Київ : МНУЦ, 2018. 282 с.

9. Малафіїк І. В. Дидактика новітньої школи: навчальний посібник. Київ : Видавничий дім «Слово», 2015. 632 с.
10. Менеджмент в освіті: підручник / за ред.проф. В.Крижка. Київ : Освіта України, 2020. 438 с.
11. Пашенко М. І., Красноштан І. В. Педагогіка. Київ : Центр навчальної літератури, 2017. 228 с.
12. Про загальну середню освіту: Закон України від 13.05.1999 р. № 651-XIV. Редакція від 09.08.2019, підстава – 2745-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/651-14>
13. Про освіту: Закон України від 24.06.2020 № 2145-VIII. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/2145-19#Text>
14. Про повну загальну середню освіту: Закон України від 16.01.2020 № 463-IX. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/463-20>
15. Про схвалення Концепції реалізації державної політики у сфері реформування загальної середньої освіти «Нова українська школа» на період до 2029 року: Розпорядження Кабінету Міністрів України від 22.08.2018 № 988-р. URL: <https://zakon.rada.gov.ua/laws/show/988-2016-%D1%80>
16. Педагогіка: баз. підруч. / кол. авторів; за ред. І. Ф. Прокопенка. Київ : Фоліо, 2015. 572 с.
17. Професійне мовлення вчителя. Короткий словник термінів / уклад. Ходанич Л.П., Палько Т.В. Ужгород, 2018. 216 с.
18. Нова українська школа: поради для вчителя / під заг. ред. Бібік Н. М. Київ : ТОВ «Видавничий дім «Плеяди», 2017. 206 с.
19. Робінсон К., Ароніка Л. Школа майбутнього. Революція у вашій школі, що назавжди змінить освіту / перекл. з англ. Г. Лелів. Львів : Літопис, 2018. 256 с.
20. Словник термінів і понять з дисципліни «Загальні основи педагогіки» та «Дидактика» для студентів денної та заочної форми навчання спеціальності «Початкова освіта» / уклад. К.І. Гоцуляк. Івано-Франківськ : ПНУ ім. Василя Стефаника, 2018. 38 с.
21. Управління закладом освіти: Підручник для здобувачів другого рівня вищої освіти педагогічних університетів / С.Г. Немченко, В.В. Крижка, І.Ф. Шумілова, О.М. Старокошко, О.Б. Голік. 2-е вид.перероб.і допов. Бердянськ : БДПУ, 2020. 603 с.
22. Фізеші О.Й. Педагогіка: Основи педагогіки. Дидактика. Теорія та методика виховання. Школознавство: навч. посіб. для студ. пед. спец. Київ : Кондор, 2014. 390 с.
23. Ярошук Л.Г. Теорія та методика виховання: навч. посіб. Бердянськ, 2017. 374 с.
24. Bondarenko N., Kyzenko V., Kosianchuk S. Asking questions as a universal life-affirming skill of the XXI century. Organizational problems of life quality management in the conditions of globalization. Monograph [eds: M. Duczmal, T. Nestorenko]. Opole: The Academy of Management and Administration in Opole, 2020. Pp. 20–28.
25. Frick T. W. Education Systems and Technology in 1990, 2020, and Beyond. TechTrends. New York Country, U.S. : Springer New York, 2020. Vol. 64. Issue 5, September. P. 693–703. <https://doi.org/10.1007/s11528-020-00527-y>
26. Glushko O. Z. Essential characteristics of national values in philosophical and psychological and pedagogical literature. Science and Education a New Dimension. Pedagogy and Psychology. Budapest (Hungary), 2018. VI (70), Issue: 170. P. 18–22. doi: <https://doi.org/10.31174/SEND-PP2018-170VI70-04>